

Bomen en verhalen – De Eik

*Door Herman Nijhof,
vrijwilliger Buur maakt Natuur*

De zonnewende

De eik is de boom van de zonnewende op 21 maart in de Keltisch/Germaanse boomhoroscoop. We gaan van de winter naar de lente. Het is de dag waarin de zon precies in het oosten opkomt en in het westen ondergaat. Karakter kenmerk: doorzetter.

Mythen

Het Griekse verhaal over Baucis linde en de Philemon eik is als het goed is al bekend onder jullie, als lezers. Hierover schreef ik, Herman, namelijk al eerder in het artikel “boom en verhalen – De Linde”. Zowel de Grieken als Romeinen zagen de eik als een geschenk van de goden.

In Griekenland voorspelden de priesteressen uit het ruisen van de eikenbladeren de wil van de goden.

Buitgemaakte wapens en ander oorlogstuig werden aan eiken, die gewijd was aan de oppergod Zeus, gehangen. Zelfs vijanden lieten deze plekken met rust.

Een krans eikenloof om het hoofd gaf in die tijd de overwinning weer.

In de grillige vorm van de takken van de kale boom kan men de bloedvaten op de nageboorte, moederkoek, herkennen. Een wat griezelige vergelijking: een kale alleenstaande oude eik lijkt veel op de nageboorte, placenta met de navelstreng. De bloedvaten zijn de krachtige takken van de eik en de navelstreng is de stevige stam waarmee het kind verbonden is met de moeder of met Moeder Aarde.

Germaanse of Scandinavische mythen en sagen

Onder de machtige eik in het bos werd in de Germaanse tijd recht gesproken. Men hield hier ook volksvergaderingen.

De eik was gewijd aan de oppergod Wodan/ Odin. Deze god reed op zijn achtbenige paard Sleipnir/ Stormwind en gevolgd door twee raven door de stormachtige lucht. Zijn raven, “Gedachte en Herinnering” (Munin en Hugin) meldden hem de levenswijze van de gewone mens. Wodan werd sinterklaas en de raven werden pieten in onze tijd.

Wodan was vooral de god van de heersende klasse.

De eik was ook gewijd aan Donar/Thor. De dondergod met zijn hamer Mjölnir. De worp met de hamer veroorzaakte de bliksemflits en de inslag de donderslag. Het gerommel kwam door de ijzeren wielen van zijn kar getrokken door twee geiten. De bliksem slaat graag in een eikenboom in.

Ein Buch soll man suchen, ein Eich soll man weichen bij onweer buiten!

Donar was toen de god van de landbouw en werd vooral door de boeren en het gewone volk aangeropen.

De boeren verdedigden hun markegronden en plaatsten grens- of markestenen met een speciale “Donar”hamer. . Een solitaire eik kon ook de markegrens aangeven. Tot in de 19de eeuw hadden boeren vaak een stenen hamer op het gebinte van hun vakwerkboerderij als bescherming tegen onweer liggen. Op de hiel of zolder lagen ook eikenplanken voor de doodskist.

Men noemde de rechtspraak onder de eik ook wel veemrechtspraak of ding of thing.

Het begrip thing komt van de Aas, god van de Germanen Tyr.

Tyr/ Tiuz was de vierde zoon van Wodan. De wolf Fenrir, in de gedaante van het kwaad, had al eerder de twee sterke draden Loding en Dromi door getrokken. De wolf Fenrir werd steeds brutaler

en gehater en probeerde de macht van Wodan uit te dagen. Tyr had de wolf van jongs af aan in Asgard gevoerd.

Een tweede poging werd ondernomen. De goden verzochten een dwerg, die onder de grond leefde en daar zijn smederij had, een sterkere draad te maken. Deze dwerg had ogen zo groot als schotels en zijn hoofd zat vol met hersens, dat zijn hoofd minstens driemaal groter maakte, dan zijn gekromde lijfje.

Wonderlijke stoffen werden voor de draad gebruikt, zoals de baard van een vrouw en de wortels van een berg. De wolf Fenrir werd meegelokt voor een maaltijd bestaande uit een kudde vette koeien. Met een smoes kregen de goden de wolf zo gek zich te laten binden met deze wonderlijke draad Gleipnir. De dapperste god Tyr, moest als garantie wel zijn rechterhand in de bek van de wolf Fenrir steken.

Fenrir beet de pols van Tyr eraf, ook wel wolfgewricht genoemd, omdat hij deze draad Gleipnir niet kon breken en in de val was gelokt. De draad hield het en het kwaad was voorlopig bedwongen.

Zo werd Tyr ook de god van de rechtspraak, die in zijn linkerhand het zwaard van de gerechtigheid droeg. Hij was al de oorlogsgod. De Engelsen spreken nog van Tuesday, de dag van deze god.

Deze bijeenkomst, ding, kon ook onder een eik plaats vinden.

Misschien is Dinxperlo wel te “vertalen” in een plaats waar ooit in het bos onder een eik recht werd gesproken.

De solitaire eik in het veld werd na de kerstening de kroeseboom, de aan Maria gewijde boom, waar het boerenfolk devoot een kruisbeeld plaatste of een kapelletje bouwde.

Rond 1850 was de teelt van eikenhakhout vanwege de goede prijs voor de schors interessant. In die tijd produceerde het gehele landgoed Stiliwald bij Wehl 30 voer schors, run of eek per jaar voor de leerlooierijen. Een voer is ongeveer 780 kg. Water- of windmolens vermaalden deze eek en werden run- of eekmolens genoemd. Hier in Doetinchem stond ook een runmolen. Komende van de fietsburg richting stad fietsend stond aan de stadskant links de watermolen. Hier stroomde de toenmalige Slinge in de Oude IJssel. In Doetinchem werd in een arm van de Oude IJssel het gelooid leer schoon gespoeld. Hier staat tegenwoordig de bibliotheek.

Om de 10 tot 12 jaar werd het eikenhakhout gekapt. Dit gebeurde in mei en juni. Dan is de sapstroom het sterkst. Vaak zittend met de onderbenen in een gat en een zak onder het achterwerk werd met de achterkant van het bijtje, (h)iep de schors eraf geklopt. Dit werk werd gedaan door dagloners en keuterboertjes voor een paar stuivers per dag. De schelknuppel werden als brandhout aan de bakkers verkocht om de broodovens er mee te stoken. Voor de langste dag of 24 juni Sint Jansdag, hield dit werk op. In 1875 kelderde prijs van de run. De chemie nam het over.

Snap je nu het woord eekhoorn?

Na 21 juni mocht men geen eikenhakhout of schelhout uit de bossen “varen” om beschadigingen van de bomen in het bos te voorkomen. De voerman “vaart” een voer hout/hooi op zijn kar of wagen.

Schelhout was eikenhakhout dat ontdaan was van de eikenbast. De eikenbast/eek ging naar de runwatermolen en het gemalen looizuur werd gebruikt om koeienhuiden te veranderen in leer.

De beruchte moord onder een eik heiligdom.

Heiden betekent voor de christelijke wereld dat je niet in God, Jezus en de Heilige Geest gelooft of nog duidelijker je gelooft niets. (Misschien leefden de heidenen wel op de uitgestrekte heide). Echter de bewoners van de Lage Landen, de Germanen geloofden rond 350 na Chr. wel degelijk. Zij hadden de goden zoals Wodan, Frigga, Donar, Tyr, Loki en Balder. De druïden vertelden de godenverhalen. Of ze waren al overgegaan tot een christendom dat uit Ierland hier door monniken was verteld. Dit geloof was eenvoudig en sterk met de natuur verbonden. De bijeenkomsten werden in de volksstaal gehouden. Zelfs de Latijnse bijbel was al vertaald rond 350 in het Gotisch, een volksstaal, door Wulfila.

De steden ten zuiden van de grote rivieren hadden het christendom van de Romeinse overwinnaar aanvaard. Dit christendom had ook de hiërarchie van de Romeinen overgenomen. Paus, kardinalen, bisschoppen. Een organisatie van boven naar beneden. En het abstracte begrip de Drie-eenheid. Deze ideologie strookte niet met de natuurlijke leefwereld van de Germaanse stammensamenleving. In wonderen geloofden ze niet. De zoon/Jezus was een Germaanse koningszoon in dienst van de vader en gehoorzaam aan hem en de stam. Zo werd deze nieuwe godsdienst voor een deel reeds beleden door Germaanse stammen, die wisten dat de Romeinen militair machtiger waren dan zij en steden en wegen nauwelijks kenden. Later noemde men deze kettters Arianen.

En toen in 476 viel het West-Romeinse Rijk.

De machtige Franken waren voor een centraal gezag met een eveneens machtige staatsgodsdienst, de kerk van Rome. En zij probeerden hun gebied naar het noorden en oosten uit te breiden.

Urbi et Orbi, Stad en Land. Tegenstelling.

In 754 trok de oude en fanatieke bisschop en missionaris Bonifatius met een groot gevolg van priesters, bewakers en vooral Frankische soldaten naar Dokkum in Friesland. Hij meende met zijn krachtige woorden en machtsvertoon de “heidense” Friezen te bekeren. Hij was aanhanger van de opvatting van de Drie-eenheid. Zij “kampeerden” bij de heilige eik en dreigden deze om te hakken, wat Bonifatius al eerder had gedaan. Bij het ochtendkrieken, zoals gewoonlijk in de tijd, kwam de aanval. Wat zou jij doen als je heiligste dreigde te worden vernietigd? Ook stond in hun wet “Lex Frisionum” dat deze eik beschermd was. Bonifatius wist even met een boek dat gaat over de ketterse opvatting van de plattelands christelijke godsdienst een zwaardhouw op te vangen. Het gehele gevolg werd hier in Dokkum vermoord. Een mooie postzegel werd in 1954 uitgegeven.

Bronnen:

- *“Wat bomen vertellen”. Door Girbe Buist.*
- *Brieven NRC 6 mei 2007.*
- *Bekeerde werelden 1 en 2.*
- *“Ketters, veertien eeuwen ketterij, volksbeweging en kettergericht” Theun de Vries*
- *Querido 1983.*
- *Wikipedia Bonifatius, Wulfila. Concilie van Nicea 325, Athanasius en Arius.*

Tekst: Herman Nijhof, april 2023 - www.buurmaaktnatuur.nl